

לבעינה של תורה

שיחות שנמסרו בבית המדרש על ידי ראש הישיבה הרב ברוך וידר שליט"א

שיחה תב

טז באלול תשפ"א

פרשת "כי תבא"

"דַּרְשׁוֹ ה' וְעָזָו"

על פיתוח השאיפה לגדלות (ב)

כפי שנדרש מאיתנו לקיים
חיי מצוות ולהיות אנשים
ישרים?

בעצם ניתן לשאול שאלה
מעין זאת גם בנוגע
לתפילה. אחד מבחורי
הישיבה דיבר איתי על
האופן בו ניתן לרומם את
התפילה בישיבה, שלא
תהיה בבחינת "מְצוֹת
אֲנָשִׁים מְלַמְּדָה"³. אולי
צריך להוסיף לתפילה
מספר דקות בהן נעמוד
בתפילה, בעיניים עצומות ובכוונה. כיצד נשיב לתפילה
את עטרת "העבודה שבלב"?

"כִּי לִישׁוּעָתָךְ קָוִינוּ כָּל הַיּוֹם"

אכן, כאשר אנו מתבוננים בתפילה אותה תיקנו לנו
אנשי כנסת הגדולה שבה השאלה הקודמת לצוף.
הבקשה על "דעת" מובנת, ה' ישמרנו מלהיות בין אלו
חסרי הדעת. כמובן, שצריך גם לשוב בתשובה, שהלוא
אלמלא כן הכיצד נבוא ליום הדין? גם הבקשות על
סליחה, ישועה, רפואה ופרנסה מובנות. אולם, מה לי

"לְמִשְׁפָּטֶיךָ עָמְדוּ הַיּוֹם"

הגמרא במסכת שבת¹
אומרת שכאשר מכניסים
את האדם לדין הוא נשאל
מספר שאלות הנוגעות
לעצם החיים שלו: "נשאת
ונתת באמונה?" - האם
היית אדם ישר באורחות
החיים שבין אדם לחברו?
לאחר מכן שואלים אותו גם
על הקישור שלו לתורה:
"קבעת עיתים לתורה?"
שאלות אלו מובנות -
האדם נבחן האם הוא יהודי

של יושר ושל תורה ומצוות. אולם, הגמרא ממשיכה
שאחת מהשאלות אותן ישאלו כל אחד מאיתנו בשעת
הדין היא: "ציפית לישועה בימך?"² ולכאורה שאלה זו
אינה מובנת. כאשר השאלות עוסקות ברובד של לימוד
תורה קבוע וקיום מצוות הן מובנות, ולואי ונתחזק בכך,
אולם מה המקום לשאלה בנוגע לציפייה לתיקון
העולם? וכי ניתן לדרוש זאת מכל אדם, ואפילו צעיר,

¹ שבת, דף לא, עמוד א

² על פי פירוש הר"ן, שם

³ ישעיה, פרק כט, פסוק יג

"לבקש דווקא גדולות ונשגבות"

הרב זצ"ל כתב אגרת⁵ שיועדה "לבני ציון היקרים... אוהבי ה'" לקראת כנס של בני ישיבות. גם אנחנו מעין כינוס של "בני ציון היקרים". נעצום את העיניים ונחשוב שהרב קוק עומד לפנינו בכבודו ובעצמו, עטוי לבושו הרבני הארוך וחבוש בספודיק הגבוה שלו, ומדבר אלינו: "יקירי לבבי... בימינו אלה הנכם מייסדים כנסייה של תלמידי חכמים בעיר הקודש, שעיני כל ישראל אליה" - כל עם ישראל מצפה לראות מה יֵצֵא מ'ישיבת הכותל', מה יֵצֵא מפלוני אלמוני וכיצד העולם ועם ישראל כולו ירוויחו ממנו ויתוקנו על ידו - "תראו להשתדל לבקש דווקא גדולות ונשגבות. דורנו הוא כולו דור שואף" דורנו הוא דור של שאיפות. לפני מאה שנה שאיפתו של יהודי התמצתה ברצון להצליח ולשרוד ולחיות, שיהיה לו במה להאכיל את ילדיו ולגדלם, קצת ללמוד ואולי אף להגיע לאדמו"ר. אבל "דורנו הוא דור שואף"! "ואם השאיפה הריקנית של החורבא והתוהו מגבהת עצמה עד מרומי רמים, כמה צריך שיגבה לב דורשי ה' הניגשים אל הקודש" - כיום יש לאנשים שאיפות גשמיות, יש מהן שהן שאיפות של תוהו והבלים ויש מהן שהן שאיפות של בניין, ועל כן במקביל "צריך שיגבה לב דורשי ה' הניגשים אל הקודש".

"המבוקש, לכל הפחות", המינימום הנדרש מכל אחד מאיתנו, "צריך לכל הפחות שיהיה לקדש שם שמייים ושם ישראל, בקידוש שם ירושלים בחפץ גדול להראות לכל העולם ניצחונה וגדולתה של תורת ארץ ישראל". כאשר ראש הממשלה טס לארצות הברית לפגוש את נשיא העולם, עליו לשדר שבארץ ישראל מתבסס עם ישראל, העם הגדול המגדל את שם ה' בעולם ותפקידו הוא לקרוא בשם ה', ואשר זהו עניינה של מדינת ישראל. גדלות אמיתי היא להיות מלא בהרגשות גדולות ובשאיפה הייחודית להגדיל את קידוש השם.

"וְזָהָב הָאָרֶץ הִיא טוֹב"

הרב מדגיש שעלינו "להראות לכל העולם את ניצחונה וגדולתה של תורת ארץ ישראל". מהו פירושו של משפט זה?

ולקיבוץ גלויות? וכי מענייני אם יהודים באמריקה רוצים לעלות או מעדיפים להישאר במנהטן? האם עלי לבקש על כך כפי שאני מבקש בריאות לי ולבני משפחתי? האם באמת על דבר זה להטריד אותי? התפילה מלמדת אותנו, שאכן כן, עלינו לשאוף לקיבוץ גלויות, כמו גם להרמת קרן הצדיקים, להשבת המשפט בישראל ולבניין ירושלים. אבחן את עצמי - האם כאשר אני נתקל בבניינה של ירושלים ליבי מתרונן בקרבי או שאני מתעצבן על העיכוב שחל בדרכי? אנשי כנסת הגדולה תיקנו לנו להתפלל על כל הדברים הגדולים הללו. מיהודי שומר תורה ומצוות אכן נדרשים יושר ותיקון מידות, אולם לא בכך מסתכמת יהדות שלימה. יהדות שלימה אינה מסתפקת רק בבסיס החיוני של היות האדם ירא שמייים, אלא מחנכת אותו לשאוף שאיפות כלליות וגדולות, לצפות לתיקון העולם⁴. לא זו בלבד שהיא מחנכת אותנו לכך, אלא שאף כל אחד ואחד מאתנו נתבע וייתבע על הדבר הזה: "ציפית לישועה?".

"הָרֶחֶב פִּיָּךְ וְאַמְלָאֲהוּ"

למעשים ישנם גבולות. אפילו אדם הרוצה ללמוד אינו מסוגל ללמוד עשרה ימים מבלי לאכול ולישון. המעשים מוגבלים והגוף הוא מוגבל. לעומת זאת, המחשבה והרעיון אינם מוגבלים. ביכולתי לעצום את עיני ולדמיין שאני נמצא במקום אחר בעולם, ביכולתי לעצום את עיני ולראות בעיני רוחי יהודים עולים לבית מקדש, כמו שמן הסתם מורנו הרב נבנצאל שליט"א רואה בעיני רוחו כאשר הוא עומד ומהרהר בעודו צופה מהחלון בשיבה.

המחשבה אינה מוגבלת, רק עולם המעשה הוא מוגבל וכובל. גם השאיפות יכולות להיות בלתי מוגבלות. את שאיפות הקודש שלנו עלינו לגדל עוד ועוד ללא מעצורים.

⁴ עיין מוסר אביר, הקדמה, אות ג: "כל זמן שלא ילמד לעצמו שתתברר לו מעלת נשמת האדם ומעלת ישראל ומעלת הארץ הקדושה וההשתוקקות הראויה לכל איש ישראל לבני המקדש וגדולת ישראל והתרוממותם בעולם, כמעט שאי אפשר לטעום טעם עבודה... אם לא ידע מעלת ישראל איך יתפלל בלב שלם על גאולתם. שדאי אין הכוונה הרצויה בתפלת ברכת גואל ישראל רק על מכאובי נפשו שמרגיש מצד עצמו מעול הגלות, כי ענין הברכה מעיד שהרצון בה מצד מעלת ישראל וקדושתם. ואם לא ישכיל מעלת הארץ הקדושה וסגולתה וקדושתה איך יתפלל על בנין ירושלים, והתפלה היא דוקא מקירות הלב כשמרגיש שהוא חסר בדבר".

⁵ אגרות הראיה, חלק א, אגרת צו, עמוד קיב

ב'אורות התשובה' כותב הרב את דרך העבודה הנכונה לנו⁸: **"צריכים להעלות את המדות והמחשבות הקטנות למקור שורשן ולהאירן באור של גדולה"**, להתמלא בשאיפה מתמדת לגדלות, **"המידה הזו של העלאת דברים לגדלות אינה פוסקת בכל עת ובכל שעה"** במשך כל החיים.

תורתה של ארץ ישראל מחנכת אותנו לגדלות ולשאיפות. המשמעות היא להרגיש בכל יום שאני מתקדם ממדרגה למדרגה - שהשתפרתי בתפילה, שתפילתי כיום יותר עמוקה ויותר מלאה דבקות בקב"ה, שעמלי בתורה משתפר מיום ליום.

אתמול אמר לי בחור משנה א' שבא מארה"ב משפט שכל כך שמחתי בו: **"מאז שבאתי לישיבה אני מרגיש שיפור בכל יום"**. כך צריכה להיות עבודתנו כל השנה, עבודה שעל ידה אנו חשים התקדמות בכל יום, בפרט בחודש אלול.

עלינו להתמלא בשאיפות גדולות, **"לבקש גדולות ונשגבות"**. אם בתפילה עסקינן - הרי שעלינו להתפלל, לא רק בשביל לגמור את התפילה, אלא מתוך דבקות בקב"ה.

"גִּלְיָה כְּבוֹד מְלָכוּתָךְ עָלֵינוּ מְהֵרָה"

אנו עומדים לפני ראש השנה. סימני שאלה רבים מרחפים לפנינו ביחס לצפון לנו בעתיד: איזו שנה עומדת לפתחנו? האם תהיה בה קורונה מאמללת או שיהיו בה חיים טובים? האם תהיה פריחה בארץ או שחלילה בתי החולים יקרו? מה יהיה על צביונו הרוחני של עם ישראל? איך תראה השבת? כיצד תיראה רשות הרבים? כיצד יהיו הבתים בישראל? מה יהיה על הקדושה בעם ישראל? על כל אלה להטריד אותנו.

יום ראש השנה עוסק כולו בשאיפות. בקושי מותר לנו לבקש בראש השנה על דברים פרטיים. ראש השנה כולו גדלות ובקשת הופעת מלכות ה' בעולם: **"ותמלך אתה הוא ה' אלוהינו מהרה לבדך על כל מעשיך בהר ציון משכן כבודך"**⁹. כל תפילות היום מוסבות על כך¹⁰.

תורת חוץ לארץ זו התורה העוסקת בבניין הפרטים, תורה העוסקת בשמירת הצביון היהודי ויראת השמיים של כל פרט ופרט. לעומתה, תורת ארץ ישראל היא תורה גדולה העוסקת בתיקון עולם ובאופן בו עם ישראל יופיע בשלמותו⁶. תורה זו חותרת אל הופעת קידוש השם בעולם ואל קיום דברי הנביא⁷: **"וְהָיָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים יְהִי הַר בֵּית ה' נֶכֶן בְּרֹאשׁ הָהָרִים וְנֶשֶׂא הוּא מִגְבְּעוֹת וְנִהְרֻ עָלָיו עַמִּים"**. היא שואפת אל התממשות הייעוד שמכל העולם יבואו ללמוד את דרכי ה'. נשיא ארצות הברית יבקש מראש ממשלת ישראל שילמד אותו מהי משמעותו האמיתית של קיום העולם וכיצד מתגלה מלכות ה' בעולם. כל אחד מאיתנו צריך להרגיש את השליחות ואת החובה הגדולה המוטלות עלינו לקדש את שם ה' הגדול.

"אֶרֶץ חַיִּים לְמַעַלָּה לְמִשְׁכִּיל"

אנו נפגשים בחיים ובצבא עם מרכיביו השונים של עם ישראל. הדבר הראשון המוטל עלינו הוא לא להתבלבל. זוהי אכן סכנה לא פשוטה. בימים אלו עומד לדיון שירותם הצבאי של אחינו בני הישיבות המכוננות "חרדיות". הם באמת חוששים מהשרות הצבאי, ובצדק. האתגרים אכן גדולים. אנחנו אמנם מאמינים בחשיבותו של השירות הצבאי, אך יש להודות שהאתגרים הרוחניים העומדים לפנינו במהלכו הם גדולים מאוד. אחינו החרדים מעדיפים ללמוד תורה מבלי להיכנס לסבך הסכנות הרוחניות הללו.

אמנם, עלינו לגשת למורכבות זו מתוך גדלות. כאשר באים עם גדלות ומתוך יראת שמיים, כאשר ספוגים בשלושת היסודות: **"קבעת עיתים לתורה? נשאת ונתת באמונה? ציפית לישועה?"**, נגשים לדברים בשלימות. כך שומרים על צביון של בייני"שים הן בצבא והן בהמשך החיים. אכן, לשם כך יש צורך בעבודה גדולה ובשאיפות גדולות. לא לבטל את הזמן, אלא להיות שקוע בבנייה רוחנית מתמדת, להיות בתנועה מתמדת של עלייה והתקדמות מתוך שאיפות גדולות.

⁸ פרק יד, אות א
⁹ עין מדבר שור, הדרוש ה"ח, עמודים קעא-קעב: **"ענין ר"ה הוא להמליך את הבורא ית' עלינו, ולהכיר גדולתו וקדושתו ומעלת קדושת התורה והמצוות ומעלת ישראל... עד שביום המשפט אין אנו משימים על לב להאריך כל כך בצרכי עצמנו וכל האריכות אינה כ"א בכבוד שמיים"**.

⁶ עין אגרות הראיה, שם; אורות התורה, פרק יג, אות ג: **"תורת חוץ לארץ עוסקת בתיקון הנפש הפרטית, בדאגתה לחומריה ולרוחניותה, לזיכוכה ולהתעלותה... תורת ארץ ישראל היא דואגת תמיד בעד הכלל... הפרטים הנם מתכנסים בקרבה... מתעלים בעליוה"**.
⁷ מיכה, פרק ד, פסוק א

"בְּקִשׁוֹ פָּנָיו תִּמְדּוּ"

באחד השיעורים לימדתי את דברי 'נפש החיים'¹¹ המתאר את זאת שלימוד התורה מקיים את העולם, עד כדי כך אם רגע אחד יפסק לימוד התורה בעולם - העולם כולו יחרב. שאל אותי בחור בן עלייה כיצד ניתן להרגיש זאת? זוהי אכן שאלה מצויינת.

באגרת זו לבני הישיבות שהובאה לעיל ממשיך הרב זצ"ל ומבאר את ההבדל שבין תורת ארץ ישראל הכללית לבין תורת חוץ לארץ הפרטית, ומסיים¹²: "זה המין של האור והעדן של הקדושה הנמצא בארץ ישראל לתלמידי חכמים מבקשי ה' איננו נמצא כלל בחוץ לארץ" - הרב זצ"ל כידוע הגיע מחו"ל לארץ, וכפי שהוא עצמו כותב: "ואנכי הנני בזה יודע ועד כפי קטני", אני עצמי מעיד על כך.

במילים אלו טמונה התשובה לשאלת אותו בחור. בארץ ישראל ישנה יכולת למבקש ה' למוצאו. יתירה מזו, בארץ ישראל לא רק הפרט מסוגל למצוא את ה', אלא אף עם ישראל כולו מסוגל לכך, משום שלתורתה של ארץ ישראל איכפת מכל עם ישראל.

אנו מעבירי התורה, אנו עמלים ומתגדלים בתורה מכוח שאיפות הקודש המקננות בקרבנו. אנו חפצים לגדל בישיבה אנשים הגדולים לא רק בידע שברשותם, אלא בקרבת ה' הפועמת בקרבם. פתחנו את ה'זמן' בסיפור אודות ה'חזון איש', ששמעתי מהרב יעקב כ"ץ יב"ח, שהצהרתי שאחזור עליו רבות. ה'חזון איש' נשאל ביחס לבחור מסוים שיצא לתרבות רעה, כיצד ייתכן הדבר והלוא בימיו בישיבה הוא למד והתפלל ומה קרה כעת? השיב ה'חזון איש': "הוא אכן למד, הוא אכן התפלל, אך הוא לא ניפגש עם הקב"ה אף פעם!" אנו רוצים לפגוש את הקב"ה!

זכורה לי שיחתו של מורי הרב הדרי זצ"ל בחודש אלול על הפסוק "אֵת פָּנָיו ה' אֲבִקֵּשׁ" מתוך מזמור "לְדָוִד, ה' אֹרִי וְיִשְׁעִי"¹³, שיחה שהשפיעה עלי רבות כבחור

¹⁰ עיין נפש החיים, שער ב, פרק יא: "ועינינו הראות בנוסח תפלת ראש השנה שהוא מסודר מראשו עד סופו רק על כבוד מלכותו ית"ש שתעלה כבתחילה קודם חטא אדם הראשון".

¹¹ שער ד, פרק כה

¹² עמוד קיג

¹³ תהלים, פרק כז, פסוק ח. עיין מלבי"ם, שם: "ר"ל הגם שבפי אני מבקש ענינים אחרים, הצלה מהאויב וכדומה, הלא לבי כבר אמר לך את עיקר בקשתי, לבי אמר לך, כי בקשו פני את פני ה'... והיא עיקר בקשתי שפני יבקשו את פני, שפני לא

בשיעורים ג-ד. את מזמור זה אנו אומרים פעמיים ביום בחודש זה. אל לנו רק לצפצף את המילים מהשפה ולחוץ, אלא לומר אותן מתוך חשיבה ובעבודת הלב. גם הדברים שדיברנו היום עלולים להישאר בחלל האוויר, במידה ואדם אינו שואף לגדולות מצד עצמו. במקרה שכזה הוא ימשיך להתקדם לאיטו בקצב שלו ולא יתרומם אל על¹⁴.

ממשיך הרב זצ"ל: "כשמבקשים את הטוב העליון המוכן להידרש בציון - מוצאים הכל", אם מבקשים את הטוב הזה אכן מוצאים אותו, אך "כשמסתפקים פה בדרכים נמוכים, שהם ראויים רק ליושבי חשכת ארץ מאפליה", דהיינו: אם מסתפקים במועט - קצת אלמד, קצת אתפלל וכדומה, "אין מוצאים אפילו את השיעור המועט", גם למינימום הזה לא נגיע. אין מציאות של "להישאר בינוני". אם מבקשים גדולות אזי אין גבולות לגובה, אך אם מבקשים להישאר למטה המסלול יוביל אכן לכיוון ההוא, לצערנו¹⁵.

מסיים הרב את איגרתו בה הוא פונה אלינו "בני ציון היקרים": "עסקו נא, ידידי האהובים, בכל יום ויום בעניינים כאלה שיוציאו אל הפועל את רוממות רוחכם ועוז הקדושה העליונה החבויה בנשמתכם... אפילו יום אחד אל תעזבו את רוחכם... אם רק תהיו לאנשים מהרה ייגלה וייראה עליכם מסתר לבבכם אור העליון ורוח ה' מלאה שמחה, ענווה וגבורה תלבישכם ותרומם אתכם, כי ברית כרותה היא בעזרת ה': 'אתה מבקש לראות את השכינה בעולם הזה? עסוק בתורה בארץ ישראל'¹⁶". לוואי ונזכה לכך על ידי עבודתנו ומאמצינו.

יבקשו שום דבר רק השגת פניו, שהוא הדבקות וההשגה של פני ה', והיא כל מגמתו".

¹⁴ עיין שערי תשובה, שער ב, אות כו: "אם האדם לא עורר נפשו מה יעילוהו המוסרים? כי אף על פי שנכנסים בלבו ביום שמעו ישכחם היצר ויעבירם מלבבו... צריך האדם בשמעו המוסר לעורר נפשו ולשום הדברים אל לבו ולחשוב בהם תמיד, ועליהם יוסיף לקח ומליבו יוציא מלין, ויתבודד בחדרי רוחו וישוב יהפוך יד תוכחתו על נפשו, ולא יסמוך על תוכחת המוכיח לבדו. ותוכחתו לבקרים ולרגעים תהיה עד אשר תקבל נפשו המוסר ועד אשר תטהר".

¹⁵ עיין ביאור הגר"א למשלי, פרק טו, פסוק כד: "האדם נקרא 'הולך' שצריך לילך תמיד מדרגא לדרגא, ואם לא יעלה למעלה ירד מטה מטה ח"ו, כי בלתי אפשר שיעמוד בדרגא חדא".

¹⁶ עיין מדרש תהלים, מזמור קה, אות א: "אמר רבי יוסי בר חלפתא לרבי ישמעאל בריה: מבקש את לראות פני שכינה בעולם הזה? עסוק בתורה בארץ ישראל, שנאמר (תהלים קה, ד): 'דְּרָשׁוּ ה' וְעֶזְרוּ בְּקִשׁוֹ פָּנָיו תִּמְדּוּ'".